Päiväkoti-ikäisten oppimisen ja keskittymisen ongelmista

Artikkelin kirjoittaja: Veli Laurinsalo, BBA, NDT

Voidaanko päiväkoti-ikäisillä havaita keskittymisen ongelmia, jotka vaikuttavat myöhemmin peleihin ja leikkeihin tai koulussa oppimiseen? Ensin pitää miettiä, mitä on hyvä keskittyminen? Hyvä keskittyminen voisi tarkoittaa yhteen asiaan keskittymistä ja mahdollisimman vähän toisarvoisista aistiärsykkeistä häiriintyvää olotilaa. Lapsi pystyy tekemään senhetkisen tehtävän loppuun asti ja siivoamaan lopulta vielä jälkensäkin. Heikko keskittymiskyky on sitten vastaavasti sellainen, että lapsi häiriintyy jatkuvasti muista ärsykkeistä, aloittaa uuden tehtävän ennen kuin edellinen tehtävä on tehty loppuun tai ei saa tehtyä tehtäviä pitkäjänteisesti valmiiksi.

Kukaan ei ole heikosti keskittyvä tahallaan, vaan siihen on aina jokin syy. Syy tähän voi olla ulkoisista tekijöistä johtuvaa, eli jokin ulkoinen seikka häiritsee lasta. Se voisi olla vaikka kova kilpailutilanne kuka saa kaikkien himoitseman lelun tai saa parhaan paikan tai muu ulkoinen seikka, mikä häiritsee lapsen keskittymistä. Joskus epävakaat kotiolosuhteet heijastuvat keskittymiseen.

Syy voi olla myös ns. sisäinen syy tai tekijä. Jos sisäinen syy ei ole tauti, sairaus tai neurologinen kehitysvamma, voidaan puhua ns. kehityksellisistä syistä. Se tarkoittaa sitä, että varhaisen kehityksen kaikki osa-alueet eivät ole kehittyneet aivan tarkoituksenmukaisella tavalla. Heikommin kehittyneet aistikanavat tai heikko aisti-integraatio saattaa aiheuttaa kohonnutta neuraalia stressiä. Se tarkoitta sitä, että aivot joutuvat toimimaan normaalitilaa ”tehokkaammin” kompensoidakseen em. aistiongelmia. Tämä saattaa aiheuttaa sitten kohonnutta huomioherkkyyttä, mikä käytännössä näkyy esimerkiksi poikkeuksellisina aistiherkkyyksinä. Tällainen lapsi häiriintyy helposti aistiärsykkeistä ja tehtävät jäävät helposti kesken.

Jos leikki-ikäisillä lapsilla kaikki osa-alueet eivät ole sitten kehittynyt kunnolla, herää kysymys, voidaanko tilanne havaita jo vauva-ikäisillä? Vauvat ovat erilaisia, ja yksinkertaista ”vikalistaa” ei pystytä tekemään. Esimerkiksi huomiohakuisuudesta ei ole tarkoituksenmukaista päätellä paljoakaan. Pienen lapsen huomio kun voi aivan normaalistikin kiinnittyä nopeasti uusiin asioihin. Oikeastaan päinvastainen tilanne on huolestuttavampi, jonka tulee johtaa lääkärin tutkimuksiin, kuuleeko vauva, näkeekö vauva jne. Mutta jotkut vauvat ovat selvästi erilaisia tai muita vaativampia.

Erilaisuus saattaa näkyä vauvoilla myös poikkeuksellisena aistiherkkyytenä. Hänellä voi olla selvästi yliherkkä tuntoaisti, vauvaa ei saa kosketella, tai hänellä on vaikeuksia imeä ja/tai niellä

ruokaa, poikkeuksellisen arka yli ns. MORO-vaiheen, eli yli n.3-4 kk:n jälkeen vielä. Vauva on tuolloin erittäin kosketusherkkä ja pelästyy yllättäviä ääniä tai tasapainon menetystä. Tällainen vauva saattaa kehittyä motorisilta taidoiltaan hitaasti, koska mm. myöhemmin kehittyvät refleksit eivät pääse kehittymään normaalisti. Viitteenä tai poikkeamana ns. normaalista kehityksestä voidaan havaita myös vauvan motoriset ongelmat. Vauvalla voi olla heikko tai liian jännittynyt lihasjäntevyys, hän ei kääntyile itsekseen, hän ei ryömi tai konttaa normaalisti tai normaali-aikaisesti. Tämä saattaa olla seurausta vauvan varhaisen refleksijärjestelmän muuntumisprosessin keskenjäämisestä tai jopa joidenkin kehitysvaiheiden yli hyppimisestä. Tasapainoaistin ongelmat aiheuttavat kömpelyyttä, kaatuilua ja onnettomuusherkkyyttä.

Myöhäinen puheen kehitys voi johtua useista sensomotorisista seikoista. Jos vauva ei puhu sanaakaan vielä 2 vuoden ikäisenä kannattaa kuulonerottelukykyä tarkkailla. (Ns normaalikehitys: sanoja 1-vuotiaana, lyhyitä lauseita 2-vuotiaana). Lapsi voi kyllä kuulla mutta ei erottele kuulemaansa. Korvatulehduskierteet tai muut korvaongelmat voi aiheuttaa kuulonerottelukyvyn ja puheentuoton ongelmia. Eräs puheongelma on puhumattomuus (mutismi tai valikoiva mutismi), joka voi olla seurausta vahvasta MORO-refleksistä. Se saattavat pitää lasta jännittyneenä, jolloin ei uskalla puhua esim. vieraille mitään. Tästä johtuu sitten helposti kommunikointitaitojen viivästynyttä tai heikkoa kehitystä tai sosiaalisen vuorovaikutustaitojen heikkoa kehitystä Päiväkoti-ikäisillä nämä ongelmat voivat aiheuttaa ryhmästä vetäytymistä, hän leikkii mieluummin itsekseen, tai hän voi olla ns. erityisen kiltti ja helppo lapsi. Sitten ovat erittäin vilkkaat, ns. ylivilkas, joita saa koko ajan komentaa odottamaan vuoroaan, jonka täytyy liikkua koko ajan. Näillä lapsilla saattaa liikkuminen itse asiassa olla oma tarkoituksenmukainen ”sisäinen hoitomuoto”, jolloin lihakset jännittyvät, ja sen avulla voi keskittyä parhaalla mahdollisella tavalla. Taustalla voi olla juuri varhaisen refleksijärjestelmän keskeneräisyys, mikä aiheuttaa ristiriitaa tahdonalaisen ja taustalla toimivan, tahdosta riippumattomien refleksien välillä.

Miten pieni lapsi kokee sitten nämä viivästyneen tai poikkeuksellisen kehityksen ongelmat? Vanhemmat hoitavat vauvaikäistä lastaan kehityksestä riippumatta rakkaudella ja lämmöllä, jolloin lapsi ei koe erityisempää haittaa hitaasta poikkeavasta kehityksestä. Ongelmat saattavat ilmetä iän karttuessa kun muita lapsia astuu kuvaan. Lapset vertailevat aina itseään muihin, ja kun lapsi ei onnistu tehtävässä samoin kuin toinen, voi hän tuskastua tilanteesta. Kommunikointivaikeudet lisäävät helposti leikkitilanteiden hankaluutta, kun ei ymmärrä esim. leikin sääntöjä oikein tai ei osaa ilmaista itseään. Joko vetäytyy ryhmäleikeistä tai tuskastuu ja lyö leikkikaveriaan. On

mahdollista että jo leikki-ikäisillä lapsilla alkaa huonon itsetunnon kehittyminen, kun helpotkin tehtävät eivät suju kuten kavereilla. Hän luovuttaa tehtävän, leikin tai pelin helposti ”en osaa kuitenkaan” selityksellä jne.

Varhain havaittuihin aistiongelmiin tai lasten mahdollisiin oppimisvaikeuksiin tulee puuttua mielestämme välittömästi, jolloin ne eivät pääse vaikuttamaan haitallisesti mm. lapsen herkkään itsetuntoon. Oppimis- ja keskittymisvaikeudet vähentävät lapsen valintamahdollisuuksia tulevaisuudessa ja ne tuntuvat olevan ainakin osasyynä nuorten syrjäytymiseen. Seuraavassa vielä muutama käytännön merkki, jotka saattavat antaa viitteitä kouluikäisillä mahdollisista oppimisvaikeuksista:

- Vaikeuksia erityisesti lukemisessa tai tavaamisessa tai sanallisissa matematiikan tehtävissä.
- Vaikeuksia hahmottaa luettua tekstiä
- Hidas lukija, ei lue mielellään vapaa-aikana
- Ei kuule oikein ohjeita, ymmärtää väärin annetut ohjeet
- Tarvitsee ohjeiden toistamista
- Käsittää väärin vitsit ja sanaleikit
- Häiritsee luokaa kyselemällä koko ajan
- Yleensä huonolla tuulella
- Ikäänsä nähden kypsymätön
- Huono itsetunto
- Vaikeuksia ystävyyssuhteissa
- Erittäin väsynyt koulun jälkeen
- Huono keskittymiskyky luokassa
- Huono muisti
- Motorisia ongelmia. Heikko reaktiokyky

Lopuksi vielä muista, että

OPPIMISVAIKEUKSIA VOIDAAN HOITAA

Suur-Helsingin Sensomotorinen Keskus

Taiteentekijäntie 8, 00350 HELSINKI

Puh. 09-484 644